

PROBLEME ȘI SOLUȚII PRIVIND DEZVOLTAREA DURABILĂ A SECTORULUI POMICOL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Ludmila DOBROVOLSCHI, lector universitar,
Universitatea Agrară de Stat din Moldova,
e-mail: liuda.dob@mail.ru

Aurelia LITVIN, prof. univ., dr. hab.,
Universitatea Agrară de Stat din Moldova,
e-mail: a.litvin@uasm.md

Republica Moldova este țara cu condiții climaterice favorabile pentru creșterea fructelor. Această îndeletnicire este și activitatea de bază a majorității persoanelor angajate în agricultură și o sursă de venit esențială pentru o bună parte a populației țării. Ramura pomicolă a jucat dintotdeauna un rol important pentru dezvoltarea sectorului agroalimentar și a economiei Republicii Moldova, fapt confirmat prin obținerea unor venituri considerabile în totalul veniturilor obținute în agricultură, generarea cererii și stimularea creării valorii adăugate în alte ramuri ale economiei naționale. În pofida faptului, că reprezintă una din ramurile principale și strategice ale economiei țării, că de-a lungul evoluției timpului au fost întreprinse măsuri în scopul dezvoltării și creșterii competitivității ei, totuși, în prezent există o serie de probleme cu care se confruntă și care împiedică dezvoltarea durabilă a ei. Prin urmare, prezenta lucrare are ca scop realizarea unui studiu privind elucidarea problemelor cu care se confruntă pomicultorii moldoveni în prezent și identificarea soluțiilor necesare pentru depășirea acestora.

Cuvinte-cheie: dezvoltare durabilă, pomicultura, competitivitate, producție pomicolă.

Moldova is a country with favorable climatic conditions for fruit growing. This occupation is the main activity of the majority of people employed in agriculture and an essential source of income for a large part of the population. Branch fruit growing has always played an important role for developing food and agricultural sector of the Moldovan economy, as confirmed by obtaining significant revenues in total revenues in agriculture, generating demand and stimulating added value in other sectors of national economy. Despite the fact, that is one of the main branches and strategic interests of the country's economy, however, there are currently a number of problems that prevent her sustainable development. Therefore, this paper aims to elucidate a study on the problems faced by Moldovan entrepreneurs and identify solutions to overcome them.

Keywords: sustainable development, fruit growing sector, competitiveness, fruit growing production.

JEL Classification: M210, O130, Q10.

Introducere. Producția pomicolă, în calitate de producție agricolă de valoare înaltă, are o importanță deosebită în sporirea bunăstării naționale a Republicii Moldova. Aceste produse sunt bogate în vitamine, generează cerere și reprezintă sursa de venit pentru marea majoritate a populației țării ocupată în agricultură. Pomicultura este una din ramurile principale și strategice a economiei țării, care contribuie la obținerea unor venituri considerabile în totalul veniturilor obținute în agricultură. Chiar dacă de-a lungul evoluției timpului au fost întreprinse măsuri în scopul dezvoltării și creșterii competitivității, totuși, în prezent există o serie de probleme cu care se confruntă și care împiedică dezvoltarea durabilă a ei.

Cercetarea dată are ca scop identificarea și aprecierea celor mai frecvente probleme cu care se confruntă producătorii ce activează în sectorul pomicol și evidențierea căilor posibile de rezolvare a acestora din perspectiva dezvoltării durabile.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual, scopul cercetării

În Republica Moldova în ultimile decenii ramura horticolă reprezintă unul din pilonii principali ai agriculturii naționale, determinând în mare măsură eficiența sectorului agricol în ansamblu.

Ținând cont de faptul că piața locală este relativ mică și are o capacitate de absorbție limitată, dezvoltarea sectorului horticol depinde esențial de performanța sa pe piețele de export. Republica Moldova se află în imediata vecinătate cu două din cele mai mari piețe pentru produsele horticole – Uniunea Europeană și Comunitatea Statelor Independente. Reieșind din aceasta, este imperios necesar de cercetat toate posibilitățile, care pot fi aplicate pentru a folosi la maximum capacitatea de comercializare a acestor piețe și nu numai.

Cercetările în domeniul dezvoltării durabile a sectorului horticol, efectuate până în prezent, au un caracter mai mult sporadic. În mare parte ele au fost efectuate la comanda anumitor instituții și organizații ca: Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Banca Mondială etc. și au vizat segmentar doar unele probleme ale acestui sector. O abordare complexă care ar viza dezvoltarea socio-economică durabilă a sectorului horticol, nu a fost efectuată până în prezent în Republica Moldova.

Metode și materiale aplicate

Pentru diagnosticarea problemelor ce țin de dezvoltarea durabilă a sectorului pomicol al Republicii Moldova, autorii au elaborat un chestionar, prin intermediul căruia s-a cercetat starea actuală a dezvoltării sectorului pomicol din Republica Moldova și a problemelor cu care acesta se confruntă.

Procesul de anchetare a fost realizat în perioada august – noiembrie 2015, octombrie - decembrie 2016. Cercetările s-au efectuat în diferite raioane ale Republicii Moldova, predominante fiind raioanele din regiunea de Nord a țării, cum ar fi: Donușeni, Drochia, Edineț, Briceni, Soroca, Rîșcani, Glodeni și raioanele din regiunea de dezvoltare Centru: Călărași, Telenești.

Metodologia de efectuare a cercetărilor date constă în anchetarea conducătorilor de întreprinderi, iar *metoda* aplicată în procesul de anchetare a fost contactul direct – 100%.

Obiectul cercetării au fost întreprinderile agricole autohtone cu diferite forme organizatorico-juridice și de diferite dimensiuni.

Confidențialitatea a fost una din condițiile de participare la anchetare. Respondenții au avut posibilitatea de a alege câteva variante de răspuns. Chestionarul conține 21 de întrebări, structurate în general în mai multe părți componente și este alcătuit în așa fel, încât în urma analizei rezultatelor primite, să evidențiem problemele cu care se confruntă producătorii autohtoni în procesul de activitate și măsurile necesare pentru înlăturarea lor, pentru a asigura o dezvoltare durabilă a sectorului horticola, inclusiv cel pomicol, al țării.

Rezultate obținute și discuții

Analizând tipul întreprinderilor participante la sondaj, menționăm că 38%, sunt întreprinderi mici, 33% – microîntreprinderi, 27% – întreprinderi medii și doar 2% – întreprinderi mari.

Pentru a evidenția care este suprafața terenului agricol, pe care o dețin respondenții în dinamica anilor 2013-2016, a fost efectuată o grupare a acestora în dependență de următoarele criterii privind suprafața deținută:

- pînă la 5 ha;
- de la 5-50 ha;
- de la 50-100 ha;
- de la 100-500 ha;
- de la 500-1000 ha;
- de la 1000-2000 ha;
- mai mult de 2000 ha.

Conform datelor acumulate și prelucrate, ponderea respondenților după suprafața terenului agricol în baza criteriilor sus enunțate se prezintă în diagrama din figura 1.

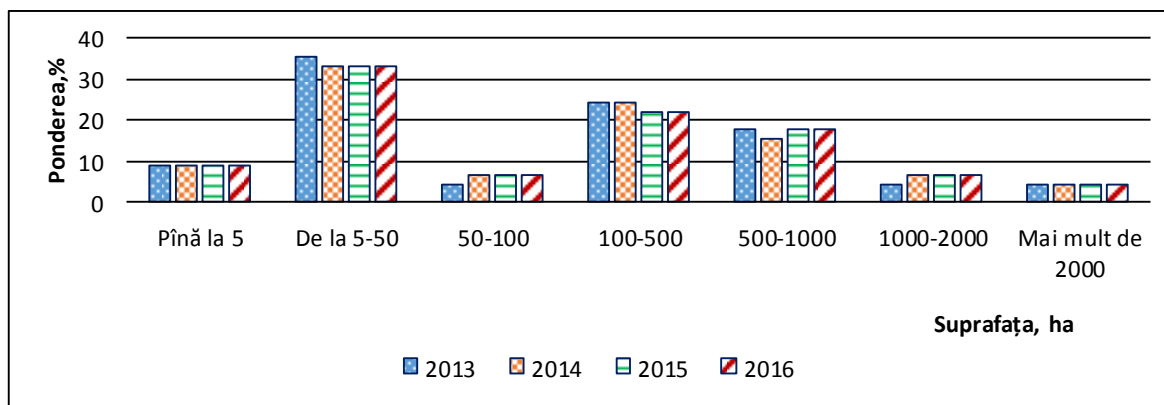

Figura 1. Ponderea respondenților după suprafața terenului agricol, pe anii 2013-2016
Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor chestionarului.

Așa dar, în dinamica anilor 2013-2016, cei mai mulți respondenți (de la 33,3%-35,6%) aveau în folosință de la 5-50 ha de teren agricol, 22,2%-24,4% din respondenți dețin o suprafață de teren agricol de la 100 -500 ha, iar pe locul trei se clasează respondenții (15,6%-17,8%) cu suprafața cuprinsă între 500-1000 ha. Însă, ponderea respondenților cu suprafețe foarte mici și foarte mari este mult mai mică și în dinamică se menține practic la același nivel.

Situația respondenților referitor la deținerea în folosință a plantațiilor horticole se prezintă în dinamică, în diagrama din figura 2.

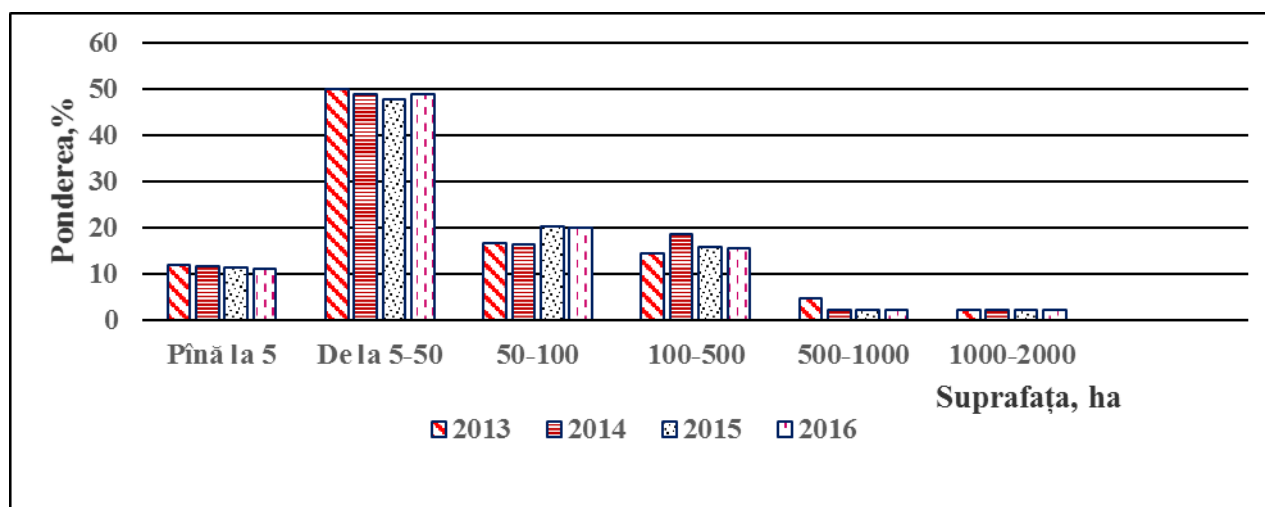

Figura 2. Ponderea respondenților după suprafața plantațiilor horticole, pe anii 2013-2016
Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor chestionarului.

Astfel observăm, că în mediu pe perioada analizată, 49% din respondenți dispun de o suprafață a plantațiilor horticole în mărime de la 5-50 ha. O suprafață de la 50-100 ha o dețin în mediu pe cei 4 ani – 18,4% din respondenți, iar de la 100-500 ha revine în mediu la 16,1% din respondenți. Cca. 11,5% din întreprinderile respondente au în folosință pînă la 5 ha teren de plantații horticole și doar la 4,6% din numărul respondenților le revin suprafețe cuprinse între 500-1000 ha și 1000-2000 ha plantații horticole.

Deci, constatăm, că cea mai mare parte din antreprenorii horticoli dețin suprafețe horticole de pînă la 50 ha, pe locul doi se clasează producătorii horticoli cu suprafața cuprinsă 50-100 ha, și pe locul trei – producătorii horticoli cu suprafața cuprinsă între 100-500ha.

Ținând cont de acest aspect, sectorul horticol al Republicii Moldova are un impact major asupra economiei rurale în general, continuînd să rămână cea mai importantă activitate din spațiul rural și o sursă esențială de venit pentru entitățile agricole ce activează în acest domeniu.

La întrebarea adresată respondenților, ”Care ramură a sectorului horticol, o considerați cea mai rentabilă, competitivă și cu perspective de dezvoltare pentru un sector horticol durabil al Republicii Moldova?”, opinia acestora se reflectă în următoarea diagramă circulară:

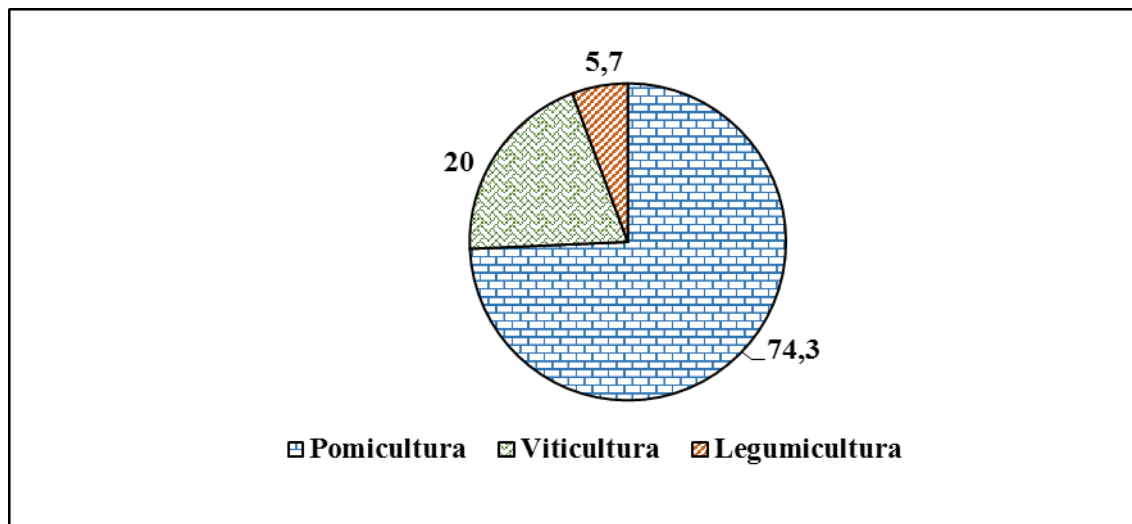

Figura 3. Opinia respondenților referitor la ramura horticolă cea mai rentabilă, %
Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor chestionarului.

Astfel, constatăm că 74,3% din cei chestionați sunt de părerea, că anume pomicultura este ramura cea mai rentabilă, competitivă și cu perspective de dezvoltare. Însă 20% din respondenți consideră că este viticultura și doar 5,7% - legumicultura.

Deci, putem afirma cu certitudine că pomicultura este una din ramurile principale și strategice a economiei naționale, cu rol multiplicator în economia țării, însă pentru a contribui și mai mult la dezvoltarea unui sector horticol durabil, atât autoritățile, cât și producătorii pomicoli trebuie să întreprindă mult mai multe măsuri, ce ar facilita o creștere și dezvoltare mai rapidă a acestei ramuri în viitor.

La întrebarea „Cum apreciați nivelul performanței atinse în sectorul pomicol al entității Dvs?” au fost obținute următoarele rezultate, prezentate în diagrama din figura 4.

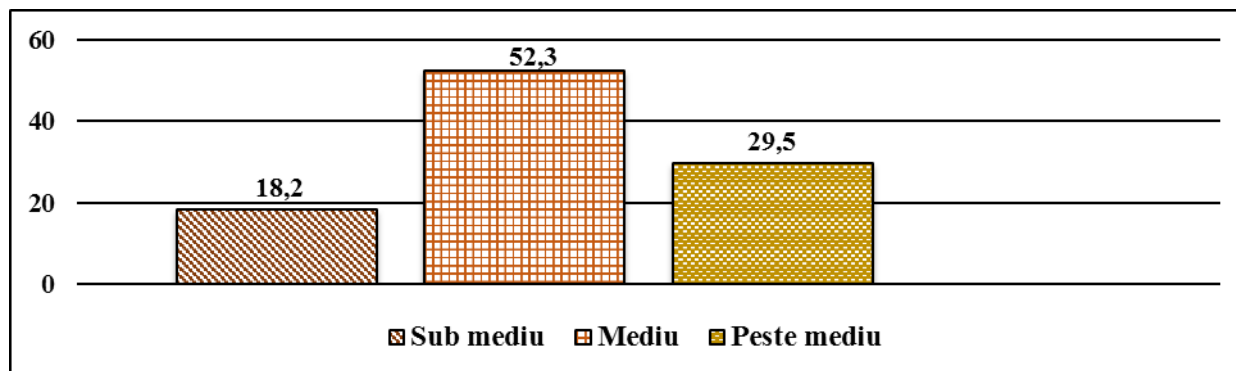

Figura 4. Aprecierea de către respondenți a nivelului performanței atinse în sectorul pomicol, %
Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor chestionarului

În pomicultură - 52,3 % din respondenți au apreciat nivelul performanței atinse ca unul mediu; 29,5% - la nivel peste mediu și 18,2% - la nivel sub mediu.

Din datele prezentate observăm că circa jumătate din respondenți au apreciat nivelul performanței atinse în sectorul pomicol la nivel mediu.

Considerăm, că sporirea performanței sectorului dat pînă la nivelul înalt, poate avea loc atît prin implicarea autorităților printr-un cadru legal corect și adecvat sectorului dat, dar în special a însăși antreprenorilor, de care depind foarte mult rezultatele obținute.

Printre factorii cu influență negativă asupra dezvoltării sectorului pomicol al țării sunt și barierele cu care se confruntă antreprenorii în activitatea de producere a produselor pomicole. Situația privind barierele principale și nivelul aprecierii lor de către respondenți se prezintă în felul următor:

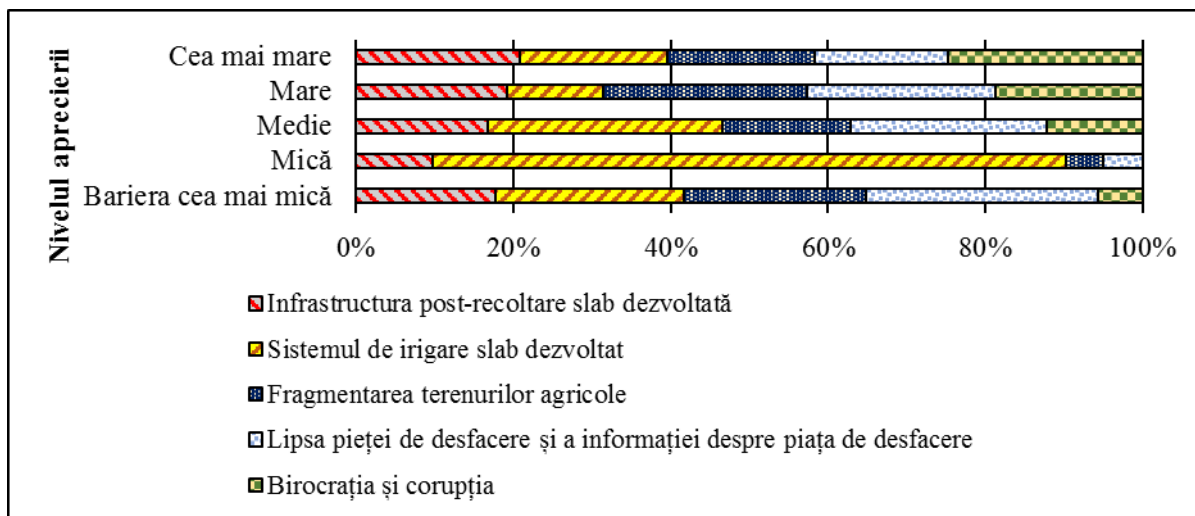

Figura 5. Cota parte a barierelelor cu care se confruntă respondenții în activitatea de producere a produselor pomicole, %

Sursa: Elaborată de autori în baza rezultatelor chestionarului.

Astfel, observăm că cei mai mulți respondenți, 73,3% au apreciat că cea mai mare barieră cu care se lovesc este birocrăția și corupția, care au menționat că există la orice nivel. Și chiar dacă autoritățile se luptă cu acest fenomen negativ, totuși antreprenorii nu prea simt careva rezultate.

Respondenții au apreciat și alte bariere cu care se confruntă cel mai mult: 61,4% - au menționat infrastructura post-recoltare slab dezvoltată; 55,8% - sistemul de irigare slab dezvoltat; 55,6% - fragmentarea terenurilor agricole; 50% - lipsa pieței de desfacere și a informației despre piața de desfacere. Tindem, însă să menționăm că totuși o parte din aceste bariere pot fi lichidate într-o măsură apreciabilă prin eforturile personale ale antreprenorilor, însă în același timp prin susținerea din partea statului, pe care o consideră și ca o barieră în procesul de comercializare a produselor horticoale.

Astfel, dacă ne referim la impedimentele pe care le întâmpină antreprenorii în procesul de comercializare a produselor pomicole pe piața internă, atunci nivelul aprecierii acestora, conform informațiilor obținute de la respondenți se prezintă în diagrama următoare:

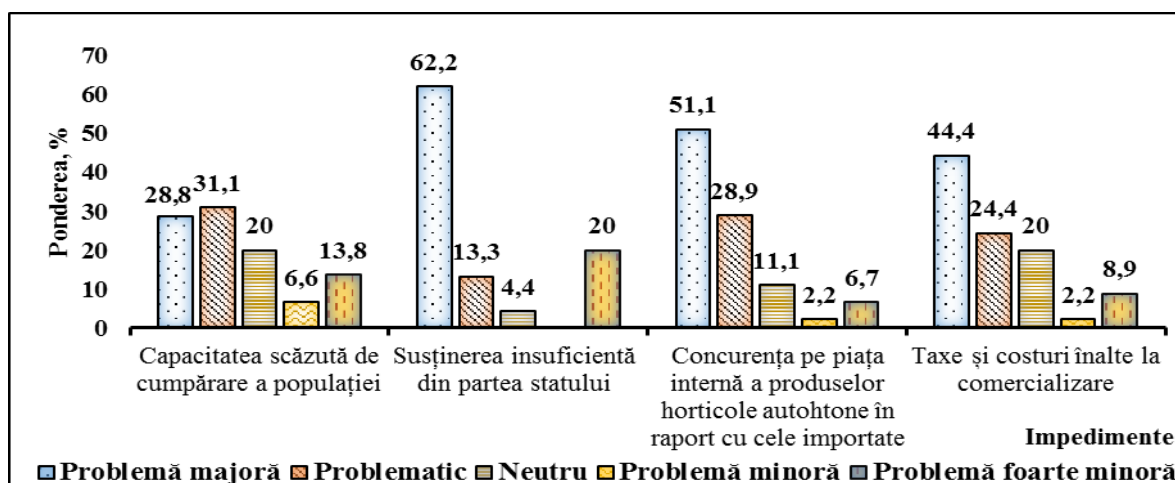

Figura 6. Aprecierea de către respondenți a nivelului impedimentelor în activitatea de comercializare a produselor pomicole pe piața internă

Sursa: Elaborat de autori în baza rezultatelor chestionarului

Conform acestei diagrame observăm, că cei mai mulți respondenți, 62,2% au specificat drept unul din impedimente care reprezintă pentru ei o problemă majoră susținerea insuficientă din partea statului. Pe locul doi se clasează concurența pe piața internă a produselor pomicole autohtone în raport cu cele importate, factor ce reprezintă o

problemă majoră pentru 51,1% din respondenți. Pe locul trei – taxele și costurile înalte la comercializare, pentru care au dat apreciere 44,4% din respondenți, și pe locul patru se clasează factorul capacitatea scăzută de cumpărare a populației ca impediment major pentru 28,8% din respondenți.

Opinia respondenților privind evaluarea barierelor în activitatea de comercializare a produselor pomicole pe piețele externe se prezintă astfel:

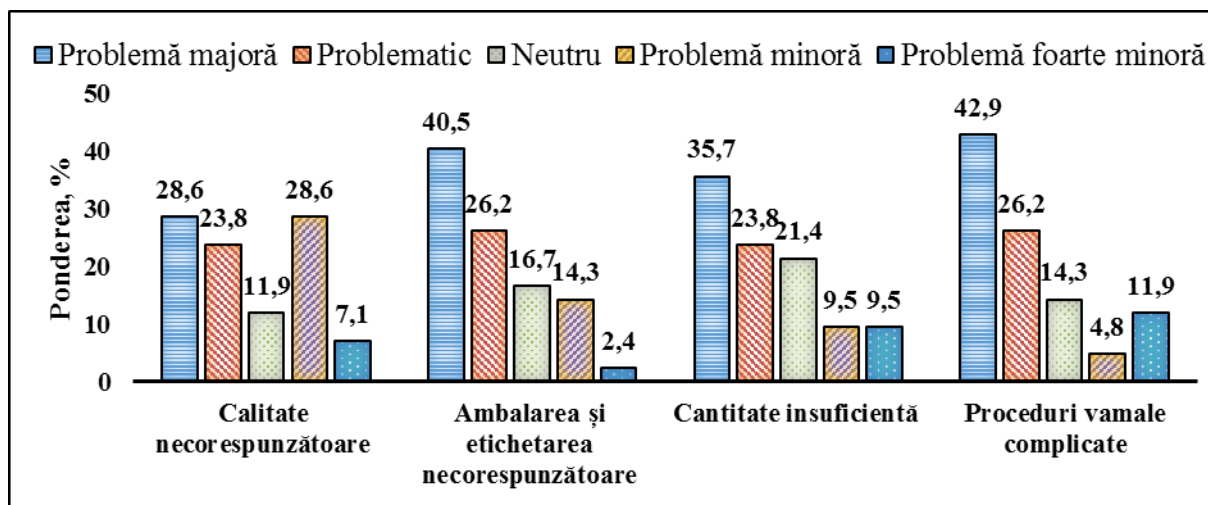

Figura 7. Aprecierea nivelului barierelor în activitatea de comercializare a produselor pomicole pe piața externă, %

Sursa: Elaborat de autori în baza rezultatelor chestionarului

Din diagrama prezentată, observăm că o problemă majoră ce reprezintă o barieră în activitatea de comercializare a produselor pomicole pe piața externă sunt procedurile vamale complicate, fapt apreciat și menționat de 42,9% din respondenți. Chiar dacă în ultimul timp organele de stat responsabile lucrează în această direcție, totuși problema dată încă lasă de dorit. Ambalarea și etichetarea necorespunzătoare, ca problemă majoră, se plasează pe locul doi și a fost menționată de 40,5% din respondenți, aceasta fiind la fel în topul barierelor cu care se confruntă antreprenorii. O barieră apreciată ca una majoră de către 35,7 % din antreprenori, este și cantitatea insuficientă, care se plasează pe poziția a treia. Acest lucru este determinat de faptul că majoritatea întreprinderilor sunt de dimensiuni mici, ceea ce nu le permite să asigure loturi de producție omogenă, calitativă și în cantități mai mari, ceea ce ar permite facilitarea procesului de negociere pe piața externă, a unor contracte de vânzare-cumpărare mult mai avantajoase. În acest sens ar fi binevenită asocierea și cooperarea micilor pomiculti. Calitatea necorespunzătoare este și ea o barieră de ordin major, menționată de 28,6% din respondenți.

În opinia mai multor respondenți, totuși, se consideră că produsele pomicole autohtone sunt de calitate, dar apare întrebarea de ce este dificilă pătrunderea acestor produse pe piețele externe, în special în UE? Considerăm, că aici putem menționa, insuficienta ajustare a producției pomicole moldovenești la standardele UE care împiedică accesul pe această piață, dar și pe alte piețe externe care impun anumite cerințe de standardizare și certificare față de calitatea produselor autohtone.

Analiza problemelor cu care se confruntă pomicultura Republicii Moldova indică că acestea rămân a fi substanțiale pentru dezvoltarea unui sector pomicol autohton durabil.

În scopul dezvoltării durabile și soluționării problemelor cu care se confruntă sectorul pomicol din Republica Moldova, antreprenorii au menționat ca necesare realizarea unui șir de măsuri, cele mai semnificative fiind:

1. Majorarea fondurilor de subvenționare pentru agricultură, în special pentru producerea produselor de valoare înaltă, transparență și echitate în repartizarea acestora, precum și simplificarea acestei proceduri;
2. Ajutor și susținere din partea statului în producerea și promovarea produselor ecologic pure și în cucerirea a noi piețe de desfacere;
3. Lichidarea fenomenului de corupție și birocrație din toate instanțele cu care conlucrează producătorii și reducerea numărului de controale (care sunt foarte exagerate) din partea organelor cu atribuții de control;
4. Micșorarea presiunii fiscale prin introducerea impozitului unic pentru producătorii agricoli (max. 40 %);
5. Scutirea antreprenorilor pomicoli începători de plata impozitelor pe o anumită perioadă de timp;
6. Reducerea ratei dobânzii la credite, deoarece sunt foarte scumpe și acordarea creditelor pe perioade mai îndelungate de timp;
7. Stabilirea relațiilor externe cu băncile europene, pentru accesarea creditelor cu dobândă scăzută pentru producătorii agricoli;
8. Regularizarea prețurilor pe piața de desfacere a produselor autohtone în raport cu prețurile produselor de import;
9. Intervenția și ajutorul din partea statului a pomiculturilor prin promovarea discuțiilor eficiente cu agenții economici din agricultură și luarea în considerare a opiniilor acestora;
10. Reducerea prețurilor la materiale, resurse energetice și alte utilități necesare pentru dezvoltarea sectorului dat;
11. Îmbunătățirea calității materialului săditor și de uz fito-sanitar și sporirea nivelului de accesibilitate a acestora;

12. Colaborarea mai eficientă dintre sectorul de cercetare și implementarea practică a rezultatelor acestora;
13. Revizuirea ajutorului social acordat șomerilor, pentru a reduce fenomenul lipsei forței de muncă în sectorul horticol;
14. Informarea asupra cerințelor impuse de UE în privința calității și altor momente, pentru a putea realiza producția pe aceste piețe;
15. Reluarea relațiilor comerciale normale cu partenerii externi tradiționali și întreținerea bunelor relații cu țările care sunt reale și potențiale piețe de desfacere pentru fructe.
16. Reglementarea și liberalizarea comerțului cu țările arabe (Egipt, Bangladesh, Mongolia, etc.);
17. Susținerea din partea statului să se manifeste în realitate, dar nu la nivel de hîrtie și declarații;
18. Ajutor din partea statului în soluționarea problemei bazinelor acvatice terestre, în scopul exploataării eficiente inclusiv pentru irigare;
19. Conlucrarea mai eficientă cu întreprinderile de procesare, preț mai bun pentru produsele care se procesează;
20. Crearea depozitelor angro unde fiecare producător ar putea păstra producția iar ulterior ar putea realiza marfa la un preț mai bun în diferite perioade de timp ale anului.
21. Agricultură să fie în afara politicului.
22. De rezolvat problema intermediarilor și lichidarea monopolului la export, etc.

În baza analizei efectuate și a răspunsurilor primite de la respondenți, venim cu unele *propuneri* la adresa organelor de resort, în scopul soluționării problemelor cu care se confruntă sectorul pomicol al țării și în scopul dezvoltării durabile a acestuia:

- Crearea unui climat investițional favorabil și sprijinirea investițiilor în tehnologii moderne, echipamente și utilaje performante pentru condiționare, depozitare, procesare ambalare, transport, precum și pentru creșterea calității și productivității producției pomicole (inclusiv investiții pentru eficientizarea sau crearea unor sisteme de irigații noi și infrastructură necesară).
- Elaborarea unor strategii de către stat și partenerii de dezvoltare în scopul identificării surselor financiare suficiente pentru dezvoltarea infrastructurii fizice și cea a serviciilor, care ar contribui esențial la dezvoltarea și creșterea competitivității sectorului dat.
- Statul să intervină și să acorde sprijin producătorilor agricoli pentru organizarea circuitelor comerciale scurte și dezvoltarea unor sisteme de vânzare directă de la întreprindere;
- Crearea unor pepiniere private, cu suportul statului, înzestrate cu echipamente necesare și subvenționarea numai a plantațiilor care utilizează material săditor calitativ și testat.
- Elaborarea unor mecanisme prin care să se asigure o cooperare eficientă dintre producători și exportatori, ceea ce va permite de a ieși pe piețe noi cu oferte consolidate, consistente și stabile în termeni de livrare;
- Sprijinirea și încurajarea micilor producători la cooperare în structuri asociative bine organizate, care ar asigura legătura acestora cu piața de desfacere, în scopul îmbunătățirii și adaptării producției, atît la cerințele pieței (incluzând aspectele legate de caracterul cantitativ, calitativ și continuu al aprovizionării și de siguranță alimentară), cît și la preferințele consumatorilor.
- Crearea unor centre și rețele la nivel național, regional pentru transferul de informații, cunoștințe, tehnologii de producție durabile, procesare, marketing, comercializare, nouități în materie legislativă, tehnică, asupra oportunităților oferite de diverse programe de finanțare, cerințelor în vederea conformității cu standardele europene, protejarea mediului, etc.
- Acordarea gratuită a serviciilor profesionale de consultanță tinerilor antreprenori și acordarea de sprijin în participarea acestora la programele de educație antreprenorială.
- Dialog și conlucrare mai eficientă dintre autoritățile publice locale, raionale, regionale, naționale cu agenții economice din agricultură.
- Ajutor și sprijin din partea statului în domeniul cooperării internaționale, cît și pentru intrarea producătorilor agricoli pe piețele externe.

Concluzii

Cumulând măsurile propuse de antreprenori, dar și de autori, concluzionăm că punerea în aplicare a acestor măsuri de către autorități, folosirea lor în procesul de elaborare a diferitor programe, legi, strategii de susținere și dezvoltare a sectorului agricol, vor avea un impact considerabil la:

- lichidarea problemelor cu care se confruntă sectorul pomicol în prezent;
- creșterea competitivității producției pomicole;
- crearea noilor oportunități pentru dezvoltarea unei ramuri pomicole durabile în perspectivă.

Însă pentru realizarea acestor deziderate este evidentă necesitatea susținerii sectorului pomicol, prin crearea de condiții juridice și economice stabile, propice dezvoltării activității în acest sector, conlucrarea și colaborarea mai eficientă dintre organismele de stat din domeniu și producătorii agricoli.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. GOLBAN, A., CIMPOIEȘ, D., Competitivitatea întreprinderilor agricole din Republica Moldova. – Ch: Print-Caro, 2016. 193p.
2. GRUȘEVȘCHI, A., VULPE, D., Bariere la exportul fructelor și legumelor proaspete din Republica Moldova., Ch: PNUD, 2013.
3. Federația Națională a Agricultorilor din Moldova „AGROinform”, Studiu privind lanțul valoric al sectorului de fructe (mere și prune) în Republica Moldova, Ch., noiembrie 2009, 26 p.
4. Site-ul oficial al Asociației Producătorilor și Exportatorilor de Fructe din Republica Moldova ”Moldova Fruct”.
<https://www.moldovafruct.md/>.